

داعش خراسان؛ تهدیدی فراتر از افغانستان | ویژگی فراملیتی داعش خراسان

عملیات تروریستی شاخه خراسان داعش، فراتر از خاک افغانستان اکنون به غرب آسیا، آسیای میانه و جنوب آسیا کشیده شده است.

به گزارش همشهری آنلاین، نام گروه تروریستی داعش مدت‌هاست که کمتر در فضای رسانه‌ای شنیده می‌شود، اما نام شاخه خراسان این گروه هنوز در مقاطعی خیرساز می‌شود. از جمله آخرین بار در ماجرای حمله تروریستی به حرم شاهچراغ در شیراز، داعش خراسان مسئولیت این عملیات را به عهده گرفت. داعش خراسان از اوایل سال جاری میلادی، درباره «عصر جدیدی از جهاد جهانی» هشدار داده بود. افزایش حملات این گروه طی ماه‌های اخیر را می‌توان در ادامه همین هشدار تحلیل کرد.

داعش خراسان به تازگی در مجله‌ای اینترنتی با نام صدای خراسان، آمار تلفات ناشی از عملیات‌های منطقه‌ای خود طی ماه سپتامبر را اینگونه آورده است: ۵۲ عضو طالبان، ۱۲ سرباز پاکستانی و ۲ دیپلمات روسی. ارائه این آمارها همگی حکایت از آن دارد که برخلاف گروه تروریستی اصلی داعش، شاخه خراسان آن همچنان فعال است.

نگاهی به داعش خراسان بیش از هرچیز ما را به افغانستان می‌کشانند. گروهی که اعلام موجودیتش از دل افغانستان در زمان اوج فعالیت‌های داعش در عراق و سوریه در ژانویه ۲۰۱۵ آغاز شد و از آن زمان فعالیت‌های خود را در افغانستان و برخی کشورهای آسیای مرکزی دنبال کرده است. از آنجایی که هدف داعش ایجاد خلافت جهانی بوده، استفاده از نام خراسان حاکی از آن است که اعضای این گروه تروریستی به دنبال سلطه بر قلمرو خراسان تاریخی شامل افغانستان و بخش‌هایی از کشورهای آسیای مرکزی و ایران هستند. از این‌رو سطح تهدیدات این گروه را می‌توان فراتر از مرزهای افغانستان دانست.

از زمانی که طالبان قدرت را در کابل قبضه کرده، مقامات این گروه بارها تأکید کرده‌اند که تهدید داعش خراسان در افغانستان دیگر مانند گذشته جدی نیست و حتی برخی مقامات طالبان ادعای ریشه‌کنی داعش خراسان در افغانستان را مطرح کرده‌اند. اما همزمان گزارش‌های متعددی درباره تحرکات داعش خراسان در افغانستان وجود دارد. از جمله گزارش محرمانه سازمان‌های اطلاعاتی آمریکا که ۲ ماه پیش آسوشیئدپرس آن را منتشر کرد. در این گزارش فعالیت‌های داعش در افغانستان گسترده ارزیابی شده است.

ویژگی فراملیتی داعش خراسان

فراتر از آنچه به‌طور معمول در مورد داعش خراسان به‌عنوان گروهی متشکل از شبه‌نظامیان محلی پشتون از افغانستان و پاکستان عنوان می‌شود، باید بدانیم که این گروه در واقع گروهی فراملیتی با اعضای از آسیای مرکزی، آسیای جنوبی و خاورمیانه است. ماهنامه دیپلمات در گزارشی درباره داعش خراسان با اشاره به اینکه چهره عمومی داعش شامل مبارزان پشتون افغان و پاکستانی است، تأکید می‌کند که تکیه اصلی این گروه شبکه‌ای از اعضای خارجی آن است که از مناطق آسیایی خارج از افغانستان تشکیل شده است. دیپلمات همچنین ریشه شکل‌گیری داعش خراسان را عملیات‌های نظامی ارتش پاکستان در مناطق وزیرستان شمالی می‌داند و اینگونه عملیات‌ها را باعث اعلام بیعت و وفاداری اعضای ارشد گروه تحریک طالبان پاکستان (TTP) با خلافت خودخوانده داعش در عراق و سوریه ارزیابی می‌کند؛ بیعتی که هزاران پشتون دیگر را نیز به تبعیت از فرماندهان خود زیر چتر گروه به‌شدت تندرو و افراطی داعش درآورد.

حتی پیش از آغاز عملیات‌های جنگنده‌های پاکستان در شمال این کشور با عنوان مبارزه با گروه‌های تروریستی، گروه طالبان صدها نیروی خارجی از جمله نیروهای وابسته به جنبش اسلامی ازبکستان (IMU) و جنبش اسلامی ترکستان شرقی (ETIM) را در شرق و جنوب افغانستان برای اهداف خود مستقر کرده بود و با اعلام موجودیت داعش خراسان، این گروه‌ها نیز به داعش پیوستند. نکته مهم در این میان آن است که نیروهای خارجی عضو داعش به‌طور عمده در اعماق دره‌های افغانستان مستقر شده‌اند و حداقل ارتباط و درگیری را با مردم محلی دارند. با این حال طالبان که امروزه در کابل مستقر است، به‌شدت تلاش دارد تا کار داعش خراسان را پایان‌یافته اعلام کند، چون این گروه را رقیب داخلی حاکمیت خود در افغانستان می‌داند.

مرز داعش خراسان و طالبان

روابط طالبان و داعش در ابتدای کار چندان هم پرتنش نبوده و در ابتدای کار تاسیس داعش خراسان، هیچ‌کدام علیه دیگری موضع‌گیری نکردند، اما این روابط زمانی پرتنش شد که اعضای داعش خراسان درخواست فرماندهان طالبان برای بیعت با رهبر این گروه را رد کردند. داعشی‌های افغانستان در پاسخ به درخواست طالبان برای بیعت، نه‌تنها این درخواست را رد کردند، بلکه رهبر طالبان را نیز تحقیر کردند. از نظر ایدئولوژی نیز اختلافاتی میان طالبان و داعش خراسان وجود دارد. درحالی‌که اعضای طالبان به ضرورت جهاد جهانی اذعان دارند، اما طالبان برخلاف داعش، جبهه‌های جهاد جهانی را اولویت‌بندی می‌کنند. طالبان در پاسخ به انتقاد شدید داعش خراسان درباره آتش‌بس و مذاکره با آمریکا در دوحه، این اقدام را یک حرکت تاکتیکی در جهاد بزرگ‌تر می‌داند و این آتش‌بس را براساس منابع فقهی توجیه می‌کنند.

اعضای طالبان همچنین تشکیل خلافت با داعش را هم‌اکنون زود هنگام و بی‌نتیجه می‌داند و معتقدند که این خلافت در آینده و مقاطع دیگری از طریق همکاری با سایر گروه‌های جهادی نظیر القاعده قابل دستیابی خواهد بود.

تهدیدات فراتر از افغانستان

امروزه دیگر نمی‌توان داعش خراسان را گروهی محدود به افغانستان دانست. براساس گزارش دیپلمات، داعش خراسان با تحقق چشم‌انداز استراتژیک خود برای گسترش فعالیت‌هایش به سایر کشورهای منطقه، به‌طور سیستماتیک از شرق افغانستان خارج شده و در ولایات شمالی و غربی افغانستان نفوذ کرده است. داعش خراسان در این مناطق، اقدام به جذب شبه‌نظامیان تاجیک و ازبک داخل افغانستان می‌کند و همین شبه‌نظامیان قومی امکان نفوذ فراتر از مرزهای افغانستان و در کشورهای آسیای مرکزی را برای داعش خراسان ایجاد می‌کنند.

در واقع عوامل ایدئولوژیک، قومی، زبانی و سیاسی افغانستان امروز در خدمت توسعه و رشد داعش خراسان درآمده‌اند و افزایش ناراضی‌ها و مخالفت‌ها با طالبان زمینه را برای جذب افراد ناراضی در داعش خراسان فراهم کرده است. همچنین در ارزیابی پتانسیل داعش خراسان، باید اذعان کرد که برای این سازمان تروریستی دیگر دستاوردهای سرزمینی اولویت نخست نیست، بلکه در شرایط فعلی گسترش دامنه ایدئولوژیک، استراتژیک و تاکتیکی به مناطق اطراف مهم‌ترین اهداف داعش خراسان است. تهدید داعش خراسان امروزه حتی به واسطه فروپاشی ارتش و نیروهای نظامی دولت پیشین افغانستان بیشتر هم شده و بسیاری از نظامیانی که در دوره طالبان با فروپاشی ارتش از بدنه دولت کابل جدا شدند، اکنون اهداف مهم برای جذب در داعش خراسان هستند.

در اوایل سال ۲۰۲۲ داعش خراسان مدعی شد که یک حمله موشکی به پایگاهی نظامی در ازبکستان از شهر مرزی ترمذ در شمال افغانستان را ترتیب داده است. این گروه در ماه می ۲۰۲۲ نیز دومین حمله راکتی را علیه اهداف نظامی تاجیکستان از مرز تخار افغانستان انجام داد تا نشان دهد که تهدیداتش دیگر محدود به مرزهای افغانستان نیست. عمده این حملات به صورت دقیق و از سوی نظامیانی حرفه‌ای انجام شد و نشان داد که داعش خراسان دارای اعضای نسبتاً حرفه‌ای است. احتمالاً این افراد بخشی از همان بدنه ارتش فروپاشیده افغانستان هستند که این روزها در غیاب حاکمیتی فراگیر در کابل، جذب داعش خراسان شده‌اند و امروزه نه فقط افغانستان، بلکه سایر کشورهای منطقه را تهدید می‌کنند.